

Vyhodnocení realizačního projektu záchranného programu matizny bahenní v ČR pro rok 2024

V následujícím textu je uveden výčet aktivit, které byly realizovány v rámci záchranného programu matizny bahenní v roce 2024. Jednotlivé aktivity jsou uvedeny u opatření, ke kterým svým obsahem náleží. Číslování jednotlivých kapitol respektuje a odkazuje k členění v ZP.

Vyhodnocení realizačního projektu záchranného programu pro matiznu bahenní bylo vypracováno v rámci projektu PROSPECTIVE LIFE (LIFE22-IPN-CZ-PROSPECTIVE-LIFE/101104621), souboru aktivit WP4.

Na realizaci ZP v roce 2024 byly využity finanční prostředky z několika projektů administrovaných RP Olomoucko – projekt popfk-063a/84/23 „Traktorové a ruční kosení luk v okolí rybníka Husák v NPP Hrdibořické rybníky v roce 2024“ v celkové výši 129 126,60 Kč a projekty popfk-062a,b/84/23 „Traktorové kosení luk v NPP Hrdibořické rybníky - dohody 2024“ v celkové výši 111 672,49 Kč a 112 394,45 Kč.

21.4.1 Výzkum biologie a péče o druh

a) Kultivace druhu

RP: Cílem kultivace je udržení genofonu matizny bahenní v podmínkách ex situ a produkce semen pro pěstování semenáčků, výsevy, výsadby a uchování druhu v semenné bance. V roce 2024 bude pokračovat kultivace matizny bahenní pro produkci semen pro výsevy v NPP Hrdibořické rybníky alespoň ve dvou kultivačních zázemích. Semena získaná z kultivací budou použita na výsevy, obnovu kultivací a v případě většího množství získaných semen budou uložena do semenné banky.

Původní kultivace matizny bahenní v experimentální zahradě BÚ AV ČR je důležitá pro zachování genofonu matizny. Kultivace se udržuje samovýsevem, zahradníci odstraňují plevel a zajišťují závlahu. Nově je populace udržována i na záhoně velikosti cca 1×1,5 m a několik rostlin roste ve spárách dlaždic mezi záhony, kde se samovolně vysemenily.

V rámci monitoringu kultivací bude zaznamenán počet kvetoucích jedinců, kvalifikovaným odhadem zjištěn počet sterilních jedinců a množství sebraných semen. V roce 2024 bude pokračovat kultivace matizny bahenní k osvětovým účelům v rámci Expozice léčivých rostlin Botanické zahrady hlavního města Praha v Troji a ve Sbírce vodních a mokřadních rostlin BÚ AV ČR v Třeboni.

V roce 2024 nebyly v kultivaci Křelově u spolku Sagittaria kultivovány rostliny matizny bahenní pro produkci semen. Kultivace rostlin bude pokračovat v dalších letech.

V experimentální zahradě BÚ AV ČR v Průhonicích v roce 2024 pokračovala kultivace matizny bahenní na dvou místech. V kultivační nádrži s rašelinou o rozměrech 1×2 m kvetla pouze 1 rostlin a sterilních rostlin bylo 15. Dále byla matizna pěstována na záhoně na ploše o velikosti cca 1,5×5 m, kde byla poměrně velká pokryvnost sterilních rostlin (cca 70%), ale pouze 3 kvetoucí rostliny. Jednotlivé rostliny se vyskytovaly i v porostu jiných záhonů, celkově však v roce 2024 kvetlo v experimentální zahradě do 10 rostlin matizny bahenní.

V Botanické zahradě hlavního města Praha v Troji v roce 2024 rostlo v expozici 10 sterilních a 20 kvetoucích rostlin matizny bahenní. Další rostliny pak byly pěstovány v kultivačním zázemí zahrady, kde rostlo 10 sterilních rostlin a vykvetlo dalších 5 rostlin. Ve

Sbírcce vodních a mokřadních rostlin Botanického ústavu v Třeboni v roce 2024 kvetly 4 velké rostliny matizny bahenní a rostlo cca do 20 semenáčků.

b) Semenná banka a sběr semen

RP: Sběr semen pro semennou banku a velkoplošné výsevy a výsadby je plánován v roce 2024 v alespoň dvou kultivačních populacích. Většina sebraných semen bude se souhlasem vlastníků pozemků použita pro velkoplošné výsevy na lokalitu Hrdibořické rybníky, dále pak budou semena použita na doplnění kultivací druhu a případně uložena do semenné banky.

V roce 2024 nebyly v kultivaci Křelově kultivovány rostliny matizny bahenní pro produkci semen. V kultivaci v BÚ v Průhonicích kvetlo pouze cca 10 rostlin a proto nebyla sbírána semena pro semennou banku.

c) Monitoring druhu – NPP Hrdibořické rybníky

*RP: Monitoring druhu bude prováděn dle metodiky Matizna bahenní (*Angelica palustris*) – metodika monitoringu (Vrbický 2011) v NPP Hrdibořické rybníky, včetně uložení dat pomocí aplikace Survey 123. Tento monitoring budou na lokalitě Hrdibořické rybníky provádět pracovníci RP Olomoucko.*

V roce 2024 nebyly na lokalitě nalezeny žádné rostliny matizny bahenní.

d) Zlepšení stavu degradovaných vlhkomilných luk v NPP Hrdibořické rybníky – biotop kriticky ohrožené matizny bahenní (*Angelica palustris*)

RP: Cílem opatření je obnova druhově chudých vlhkomilných luk, které jsou hlavním předmětem ochrany NPP Hrdibořické rybníky a které jsou biotopem kriticky ohrožené matizny bahenní. Špatná kvalita vlhkomilných luk je jedním z hlavních faktorů, který limituje obnovu populace matizny. Proto bude na louky vyseta směs semen cévnatých rostlin získaná ručním sběrem z druhově bohatých porostů z vybraných lokalit (Plané loučky či Včelínské louky).

Opatření nebylo v roce 2024 realizováno.

21.4.2 Způsob výsevu a výsadby

a) Velkoplošné výsevy semen

RP: Semena budou vyseta na lokalitu NPP Hrdibořické rybníky za účelem podpory a obnovení stabilní populace matizny bahenní. Velkoplošné výsevy budou prováděny formou rozhození semen volně na vhodnou předem vybranou plochu v podzimním termínu. Plocha bude před výsevem lehce narušena pojezdem rotačních bran. Velikost plochy bude alespoň 5×10 metrů a bude na ni vyset 1 litr semen. Podzimní termín je vhodnější pro výsevy, neboť pro zdárné klíčení semen je důležitá chladová stratifikace a semena, která jsou na lokalitě již od podzimu, jsou nabobtnalá a klíčí dříve než semena vysetá na lokalitě až na jaře. V mapě bude zaznačena plocha výsevu a pomocí GPS budou zaznačeny lomové body plochy.

V NPP Hrdibořické rybníky budou vysety 2 litry semen na 2 plochy.

Opatření nebylo v roce 2024 realizováno.

b) Výsadby rostlin

Vzhledem k špatnému stavu luk v NPP Hrdibořické rybníky nebylo opatření v roce 2024 plánováno ani realizováno.

21.4.3 Péče o lokality

a) Sečení luk s potenciálem pro výskyt matizny – NPP Hrdibořické rybníky

RP: Louky v NPP Hrdibořické rybníky budou sečeny traktorem 2× ročně (vláčení části luk v květnu; 1. seč květen–červen, 2. seč srpen–září). Celková plocha 2× ročně strojně sečených luk bude cca 8,9 ha. Ze seče budou vynechány plochy s výskytem matizny bahenní, které budou před sečí vyznačeny v rozích dřevěnými kůly s červeně natřeným vrškem. Takto vyznačené plochy budou posečeny 2× ročně ručně křovinořezem v době po odkvětu a dozrání semen matizny „na vysoko“ tak, aby nebyly poškozeny případné mladé rostliny a semenáčky druhu.

Plochy podmáčené nebo těžko přístupné plochy s vyšší produkcí biomasy, které není možné v rámci strojní seče obhospodařit, budou pokoseny lehkou mechanizací či křovinořezem 2× ročně (1. seč květen–červen, 2. seč srpen–září). Plochy s dřívějším výskytem matizny bahenní č. gps 127, 3, 4 a 5, na kterých byl v roce 2022 vytrháván sadec konopáč budou při první seči posečeny ručně, pokud budou na plochách zaznamenány rostliny matizny bahenní budou rostliny vyznačeny a druhá seč bude opět provedena ručně, pokud zde rostliny matizny nalezeny nebudou, budou plochy posečeny mechanizací spolu se zbytkem lučních porostů.

Lehkou mechanizací budou 2× ročně pokoseny plochy o celkové rozloze cca 3 ha a ručně budou posečeny plochy o celkové rozloze cca 0,2 ha. Plocha ruční seče se může měnit v závislosti na aktuálním podmáčení lokality.

Posečená biomasa bude z lokality odstraněna v souladu s platnou legislativou.

Luční porosty v NPP Hrdibořické rybníky byly na jaře povláceny. Louky na JV od rybníka Raška byly pokoseny 2× ročně lehkou mechanizací (viz obr. 1). Podmáčená louka východně od rybníka Husák byla posečena křovinořezem (viz obr. 2). Louky severně od rybníka Raška a severně od rybníka Husák byly pokoseny 2× ročně těžkou mechanizací.

První seč proběhla v termínu květen–červen a druhá seč v termínu září – pol. října. Jelikož v roce 2024 nebyly na lokalitě nalezeny žádné rostliny matizny bahenní, byla posečena celá plocha luk mechanizací. Celkově bylo 2× ročně posečeno 0,14 ha luk křovinořezem, 2,914 ha luk lehkou mechanizací a 9,01 ha luk těžkou mechanizací. Posečená hmota byla po každé seči shrabána a odvezena z lokality.

Obr. 1: Posrosty sečené lehkou mechanizací. Obr. 2: Louka V od ryb. Husák kosená křovinořezem.

b) Monitoring hladiny podzemní vody v NPP Hrdibořické rybníky

RP: Monitoring stavu hladiny podzemní vody v NPP Hrdibořické rybníky bude probíhat kontinuálně za pomoci dataloggerů. V NPP Hrdibořické rybníky jsou umístěny 4 dataloggery a 1 barologger. Naměřená data z dataloggerů budou stažena a data z monitoringu budou odevzdána ve formě zprávy a grafů.

Opatření nebylo v roce 2024 zaslavněno, proto nebyla stažena data z dataloggerů a získány informace o výšce hladiny podzemní vody.

c) Opatření na ochranu druhu proti plzákům a slimákům

Vzhledem k tomu, že na lokalitě NPP Hrdibořické rybníky nebyly v roce 2023 zaznamenány žádné rostliny matizny, nebylo opatření v roce 2024 plánováno ani realizováno.

21.4.4 Výchova a osvěta

a) Webové stránky AOPK ČR

RP: V roce 2024 budou aktualizovány webové stránky Záchranné programy ohrožených druhů AOPK ČR.

Na webové stránky záchranných programů byly umístěny informace o realizaci ZP matizny bahenní v roce 2023 a o aktivitách plánovaných na rok 2024.

b) Vyhodnocení Záchranného programu matizny bahenní

RP: V roce 2024 bude zpracováno vyhodnocení ZP matizny bahenní za roky 2013–2023.

Veškeré podklady pro zpracování vyhodnocení záchranného programu za období realizace 2013–2023 byly shromážděny až na podzim roku 2024, takže se nepodařilo vyhodnocení dokončit. Vyhodnocení bude dokončeno v roce 2025.

Shrnutí

- V roce 2024 se podařilo zajistit vhodný management v NPP Hrdibořické rybníky. Kvalitní péče o luční porosty je nezbytná pro zajištění vhodných podmínek pro růst matizny bahenní a je nutné ji zajistit i v následujících letech.
- Na podzim roku 2024 byla zahájena realizace projektu zaměřeného na zlepšení vodního režimu lokality Hrdibořické rybníky. Byly vybudovány manipulační objekty na obou rybnících a na přívodním kanálu, které by měly zajistit možnost regulovat výšku vodní hladiny v rybnících, která má přímý vliv na výšku hladiny podzemní vody v území. Do budoucna tak bude možné regulovat vodu v území, aby vyhovovala potřebám matizny bahenní a zároveň bylo možné provádět management luk v NPP.
- V roce 2024 nebyly na lokalitě nalezeny žádné rostliny matizny bahenní. Je možné, že se na lokalitě vyskytovaly nějaké semenáčky, které lze vzhledem k jejich drobnému vzrůstu snadno přehlédnout. Pro obnovu populace matizny bahenní bude potřeba pokračovat v repatriacích druhu do NPP.
- V roce 2024 se nepodařilo dokončit vyhodnocení realizace ZP matizny bahenní za období 2013-2023, vyhodnocení bude dokončeno v následujícím roce.

Disclaimer:

Financováno Evropskou unií. Údaje a informace zveřejněné v tomto vyhodnocení realizačního projektu vyjadřují názor či stanovisko pouze Agentury ochrany přírody a krajiny ČR, nikoliv Evropské unie ani CINEA. Evropská unie ani CINEA nejsou odpovědní za jakékoliv použití informací, které toto vyhodnocení realizačního projektu obsahuje.